

Civilinė byla Nr. 3K-3-99-313/2021
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-02029-2013-4
Procesinio sprendimo kategorijos:
3.4.3.1; 3.4.3.5.6
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. balandžio 21 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Alės Bukaviniienės (pranešėja) ir Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **trečiojo asmens kreditorės „Krynicki Recykling S. A.“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 9 d. nutarties peržiūrėjimo uždarnosios akcinės bendrovės „Lithuanian glass recycling“ bankroto byloje pagal trečiojo asmens kreditorės „Krynicki Recykling S. A.“ prašymą atstatyti bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės nemokumo administratorę uždarąją akcinę bendrovę „Verslo efektas“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės paduoti atskirąjį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria atmestas kreditoriaus prašymas atstatyti nemokumo administratorių, ir Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) normų, reglamentuojančių teismo nutarties dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo tvarką, aiškinimo ir taikymo.
2. Trečiasis asmuo kreditorė prašė atstatyti BUAB „Lithuanian glass recycling“ nemokumo administratorę UAB „Verslo efektas“, nustatyti skubų teismo nutarties vykdymą. Kreditorė nurodė, kad bendrovės nemokumo administratorė netinkamai atlieka jai pavestas funkcijas arba jų visai neatlieka, jos veikloje kyla interesų konfliktas, be to, galimai padarė nusikalstamą veiką, dėl kurios šiuo metu yra atliekamas ikiteisminis tyrimas ir kuria bendrovei galėjo būti padaryta turtinė žala. Nemokumo administratorė nuslėpė nuo bendrovės kreditorių informaciją, kad masiškai pardavinėja bendrovės turtą, tačiau pajamų bendrovė negavo. Be to, nemokumo administratorė per kelerių metų laikotarpį neparengė ir kreditorių susirinkimui bei Juridinių asmenų registruui nepateikė nė vienos bendrovės finansinės ataskaitos, iki šiol nėra tinkamai perėmusi bendrovės turto, neatlikusi turto inventorizacijos.

3. Kreditoriai Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius ir Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos neprieštaravo, jog kreditorės prašymas būtų patenkintas.
4. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. balandžio 2 d. nutartimi kreditorės „Krynicki Recykling S. A.“ prašymą atmetė.
5. Kreditorė „Krynicki Recykling S. A.“ 2020 m. balandžio 8 d. pateikė atskirąjį skundą, kuriuo prašė panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartį ir klausimą išspręsti iš esmės.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. balandžio 9 d. nutartimi atsisakė priimti kreditorės „Krynicki Recykling S. A.“ atskirąjį skundą ir grąžino jį kreditoriui.
7. Teismas nurodė, kad kreditorė skundžia teismo nutartį, kuri nėra apeliacijos objektas. Nutartys, kuriomis atmesti kreditorių prašymai dėl administratoriaus pakeitimo (atstatydinimo), nėra skundžiamos. Tokios praktikos laikosi tiek Lietuvos apeliacinis teismas, tiek ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (žr. šio teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313/2017).
8. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal trečiojo asmens kreditorės atskirąjį skundą, 2020 m. birželio 9 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartį paliko nepakeistą.
9. Teismas nurodė, kad BUAB „Lithuanian glass recycling“ nemokumo procesas pradėtas galiojant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymui (toliau – ir ĮBĮ), tačiau sprendimas dėl nemokumo administratorės neatstatydinimo priimtas galiojant JANĮ, todėl teismas nemokumo administratorės atstatydinimo iš BUAB „Lithuanian glass recycling“ administratoriaus pareigų klausimą sprendė vadovaudamasis JANĮ nuostatomis.
10. Sprendžiant klausimą, ar pirmosios instancijos teismo, nagrinėjančio bankroto bylą, priimta nutartis gali būti apeliacijos objektas, iš pradžių tikrinama, ar ĮBĮ (JANĮ) normos nustato tokios nutarties apskundimo galimybę, vėliau tikrinama, ar Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) normos nustato tokios nutarties apskundimo galimybę. Nustačius, kad įstatymo leidėjas šios nutarties apskundimo galimybės *expressis verbis* (tiesiogiai) neįvardijo nei ĮBĮ (JANĮ), nei CPK, vertinama, ar tokia nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313/2017). Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis šia praktika, nusprendė, kad nagrinėjamu atveju (dėl pirmosios instancijos teismo bankroto byloje priimtos nutarties, kuria atmestas kreditoriaus prašymas atstatydinti nemokumo administratorių, apskundimo) turi būti sprendžiama pagal CPK 334 straipsnio nuostatas, pagal kurias pirmosios instancijos teismo nutartis galima skųsti atskiruoju skundu atskirai nuo teismo sprendimo tik tuo atveju, jei tokia galimybė tiesiogiai nustatyta įstatyme arba jei tokia nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai.
11. Teismas sutiko su skundo argumentu, kad į apeliacinį skundą dėl įmonės pabaigos tikslinga įtraukti argumentus dėl pirmosios instancijos teismo nutarčių neteisėtumo tik tuo atveju, jei tokių nutarčių priėmimas turėjo įtakos galutiniam nagrinėjamos bylos rezultatui (CPK 329 straipsnio 1 dalis), t. y. pagal bendrąsias CPK taisykles apeliacine tvarka iš esmės yra peržiūrimi tik esminę reikšmę bylai turintys tarpiniai teismo procesiniai sprendimai. Tačiau bankroto procese pirmosios instancijos teismo nutartis laikytina užkertančia galimybę tolesnei bylos eigai, jei dėl šios nutarties priėmimo negalėtų vykti bankroto procesas ar bent vienas proceso dalyvis toliau negalėtų dalyvauti bankroto bylos procese. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria atmestas kreditorės prašymas dėl nemokumo administratorės atstatydinimo, tokių pasekmių nesukelia. Dėl to teismas pripažino nepagrįstais argumentus, susijusius su CPK 334 straipsnio taikymu bankroto procesams.

12. Teismo nutarties, kuria sprendžiamas klausimas dėl bankroto administratoriaus atstatydinimo, apskundimo galimybę apeliacinės instancijos teisme iš esmės lemia jos rezultatas, o ne pateiktųjų tokių prašymą subjektų ratas. Dėl to teismas atmetė argumentus, kad teismų praktika dėl galimybės skusti nutartį dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo yra palankesnė nemokumo administratoriams, o ne įmonių kreditoriams. Taigi pirmosios instancijos teismui nutartimi atmetus kreditorės prašymą dėl nemokumo administratorės atstatydinimo, tokia teismo nutartis negali būti apeliacijos objektas, nes neužkerta kelio tolesnei bankroto bylos eigai.
13. Teismas nepripažino pagrįstu argumentu, kad teismo nutartis, kuria atmetas kreditoriaus prašymas dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo, turėtų būti laikoma teismo baigiamuoju aktu, nes priešingu atveju kreditoriui iš esmės atimama teisė į apeliaciją ir nelieka galimybės, kad pirmosios instancijos teismo padarytą klaidą galėtų ištaisyti aukštesnės instancijos teismas. Nutarties, kuria atmetas prašymas dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo, apskundimo galimybė sietina būtent su bankroto bylos tolesne eiga. Pirmosios instancijos teismui netenkinus kreditoriaus prašymo dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo, pastarajam neužkertama galimybė, kilus pagrįstų abejonių dėl administratoriaus nešališkumo, suinteresuotumo ar tinkamo pareigų vykdymo, pakartotinai teikti tokią informaciją teismui ar motyvuotą prašymą dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo.
14. Teismas nepritarė ir argumentui, kad Lietuvos apeliacinis teismas savo praktikoje laikosi pozicijos, jog dėl bankroto bylų specifiskumo jose priimamos nutartys, kuriomis išsprendžiami proceso dalyviams reikšmingiausi klausimai, gali būti skundžiamos atskiraisiais skundais. Kreditorės nurodoma Lietuvos apeliacinio teismo nutartis buvo priimta byloje, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl leidimo įmonei vykdyti komercinę veiklą likvidavimo laikotarpiu. Teismas pažymėjo, kad bankroto administratoriaus atstatydinimas jau savaime sutrikdo bankroto procedūrų eigą, didina administravimo kaštus bei užtęsia bankroto bylos nagrinėjimą, tuo pažeidžia tiek kreditorių, tiek viešąjį interesus.
15. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs pirmiau nurodytas aplinkybes, nusprendė, kad įstatymo leidėjo valia įgaliojimai patikrinti pateiktų prašymų atstatydinti administratorių teisėtumą ir pagrįstumą bei jų netenkinti yra suteikti tik bankroto bylą nagrinėjančiam pirmosios instancijos teismui. Dėl to aukštesnės instancijos teisme neatliekama pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria netenkintas prašymas atstatydinti administratorių, teisėtumo bei pagrįstumo patikra.
16. Kreditorė atskirajame skunde teikė ir prašymą kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar įstatymas tiek, kiek jame nėra tiesiogiai įtvirtinta teisė atskiruoju skundu apskusti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atmetamas prašymas atstatydinti nemokumo administratorių, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai. Teismas netenkino tokio prašymo, nes nekyla abejonių dėl šios teisės normos konstitucingumo. Tai, kad tiesiogiai neįtvirtinta teisė atskiruoju skundu apskusti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atmetamas prašymas atstatydinti nemokumo administratorių, nėra nei teisinės valstybės, nei lygybės prieš teismą principų pažeidimas. CPK apskundimo įtvirtinimas atitinka bankroto bylose vyraujančią viešąjį interesą, taip pat skatina bankroto procedūras vykdyti ne tik nuosekliai, bet ir kuo operatyviau.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundu trečiasis asmuo kreditorė „Krynicky Recykling S. A.“ prašo: 1) sustabdyti šią civilinę bylą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar JANĮ tiek, kiek jame nėra tiesiogiai įtvirtinta teisė atskiruoju skundu apskusti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atmetamas prašymas atstatydinti nemokumo administratorių, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai; 2) panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartį ir grąžinti kreditorės „Krynicky Recykling S. A.“ 2020 m. balandžio 8 d. atskirojo skundo dėl Vilniaus apygardos teismo

2020 m. balandžio 2 d. nutarties priėmimo klausimą iš naujo spręsti Vilniaus apygardos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

- 17.1. Tiek pagal Lietuvos apeliacinio teismo praktiką, tiek pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313/2017 pateiktą išaiškinimą teismo nutartis, kuria buvo atmestas prašymas atstatyti bankroto administratorių, nėra apeliacijos objektas. Tačiau, kreditorės įsitikinimu, tokia teismų praktika yra nekonstitucinė, neatitinka bankroto proceso principų, nes nepagrįstai atima kreditoriaus teisę į teisminę gynybą, todėl keistina.
- 17.2. CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta proceso dalyvio teisė skusti teismo nutartį tais atvejais, kai nutartimi užkertamas kelias tolesnei bylos eigai, t. y. kai proceso dalyvis nebeturės galimybės paduoti apeliacinio skundo dėl teismo sprendimo. Visais kitais atvejais teisė paduoti atskirąjį skundą dėl tokios nutarties nenustatyta. Dėl bankroto bylų specifikos CPK 334 straipsnio 1 dalies nuostatos nėra visiškai tinkamos teisiniams bankroto procesams. Bankroto byloje, priešingai nei kitose civilinėse byloje, daugumą esminių klausimų, kurie tiesiogiai nulemia proceso dalyvių teises ir pareigas, teismas sprendžia ne galutiniais, o tarpiniais procesiniais sprendimais, įforminamais nutartimis. Visais šiais tarpiniais veiksmais ir procedūromis sudaroma galimybė priimti galutinį teismo procesinį sprendimą, kuriuo bankrutuojantis juridinis asmuo pripažįstamas pasibaigusiu dėl bankroto. Tačiau šiuo galutiniu teismo sprendimu nėra išsprendžiami proceso dalyviams reikšmingiausi klausimai, juo tik konstatuojama, jog visi šie klausimai jau anksčiau buvo išspręsti nutartimis proceso metu ir bankroto procedūra yra iš esmės baigta. Kadangi bankroto bylos paprastai trunka ilgai ir dėl to iki galutinio teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo atitinkamas klausimas tampa nebeaktualus, o galutiniu teismo sprendimu bankroto byloje šie klausimai įprastai nebėra sprendžiami, akivaizdu, jog, nesant galimybės pateikti atskirojo skundo dėl minėtų klausimų priimtų pirmosios instancijos teismo procesinių sprendimų, jų peržiūra apeliacinės instancijos teisme yra neįmanoma. Taigi šiuo atveju iš kreditorės buvo visiškai atimta teisė į apeliaciją, o teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis liks neperžiūrėta bei neįvertinta apeliacinės instancijos teismo.
- 17.3. Lietuvos apeliacinis teismas savo praktikoje pastaruoju metu laikosi pozicijos, kad dėl bankroto bylų specifiškumo bankroto proceso metu priimamos nutartys, kuriomis išsprendžiami proceso dalyviams reikšmingiausi klausimai, gali būti skundžiamos atskiraisiais skundais (pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1162-241/2019). Teismas minimoje nutartyje išaiškino, jog, įvertinus kilusio ginčo (klausimo) pobūdį asmens teisės į teisminę gynybą aspektu, atsižvelgus į bankroto bylų specifiškumą, bankroto bylos nagrinėjimo stadijas ir jose sprendžiamus klausimus, darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismo nutarties dalis, kuria netenkintas prašymas likvidavimo procedūros laikotarpiu leisti įmonei vykdyti sudarytas sutartis, be kita ko, užkerta kelią tolesnei proceso eigai, t. y. tinkamai ir laiku išspręsti byloje dalyvaujančių asmenų keliamą klausimą. Motyvų dėl šio klausimo pagrįstumo ir teisėtumo įtraukimas į vėlesnėje (galutinėje) bankroto bylos stadijoje teikiamą apeliacinį skundą dėl įmonės pabaigos ar teikiamus atskiruosius skundus dėl bankrutavusios įmonės turto kainos ir realizavimo tvarkos nustatymo gali nesukelti jokio pirmosios instancijos teismo padarytos fakto ir (arba) teisės taikymo klaidos ištaisymo efekto. Kadangi nemokumo administratoriaus atstatydinimo klausimas yra ne mažiau reikšmingas nei komercinės veiklos vykdymo likvidavimo laikotarpiu klausimas, tai teismai turėjo remtis išaiškinimu nurodytoje byloje.
- 17.4. JANĮ nuostatos neleidžia daryti išvados, kad įstatymų leidėjas apskritai būtų siekęs nustatyti, kad pirmosios instancijos teismo nutartys, kuriomis atmetami kreditorių prašymai atstatyti nemokumo administratorių, nebūtų skundžiamos atskiraisiais skundais. Nors daugeliu atvejų JANĮ konkrečiai nurodyta, kad teismo priimamos nutartys yra neskundžiamos (pvz., JANĮ 23 straipsnio 4 dalis, 40 straipsnio 2 dalis, 40 straipsnio 6 dalis, 68 straipsnio 5 dalis, 74 straipsnio 3 dalis, kt.), tačiau šio įstatymo 40 straipsnyje,

reglamentuojančiame nemokumo administratoriaus atstатыdinimą, neįtvirtintas draudimas skųsti nutartį, kuria atsisakoma atstатыdinti nemokumo administratorių. Įstatymų leidėjas, žinodamas teismų praktiką ir pritardamas jai, priimdamas įstatymą būtų tiesiogiai nustatęs tokį draudimą. Kadangi tokio draudimo nėra, tai spęstina, kad įstatymų leidėjo valia neatitinka šiuo klausimu anksčiau suformuotos teismų praktikos. Naujo JANĮ, iš esmės pakeitusio bankroto proceso teisinį reguliavimą, priėmimas yra pagrindas peržiūrėti suformuotą teismų praktiką dėl galimybės skųsti nutartis, kuriomis atsisakoma atstатыdinti nemokumo administratorių.

- 17.5. Kreditorės vertinimu, ligšiolinė teismų praktika yra nenuosekli, taip pat pažeidžia ir proceso dalyvių lygiateisiškumo principą, įtvirtintą CPK 17 straipsnyje ir nustatanti, jog šalių procesinės teisės yra lygios, nes ji palankesnė nemokumo administratoriams nei įmonių kreditoriams, ginčo tvarka siekusiems bankroto administratoriaus atstатыdinimo. Nemokumo administratoriams, kurie pirmosios instancijos teismo nutartimis yra atstатыdinami, yra suteikiama teisė į apeliaciją, tačiau iš kreditorių, kurių prašymai atstатыdinti nemokumo administratorių netenkinami, tokios teisės neturi. Teismų praktikoje akcentuojamas bankroto administratoriaus vaidmuo bankroto procese, nes nuo šio asmens kvalifikacijos bei tinkamo pareigų vykdymo priklauso bankroto proceso skaidrumas, koncentruotumas ir ekonomiškumas, taip pat bankrutuojančios įmonės visų kreditorių teisėtų lūkesčių ir turtinių interesų vienodas užtikrinimas. Dėl to bankroto proceso metu turėtų būti užtikrinama pakankama ir visapusiška administratoriaus veiklos kontrolė ir galimybė operatyviai užkirsti kelią administratoriaus vykdomiems pažeidimams. Teismų pozicija, kad pirmosios instancijos teismo nutartys, kuriomis netenkinami kreditorių prašymai atstатыdinti nemokumo administratorius, yra neskundžiamos, prieštarauja pagrindiniams JANĮ tikslams ir prisideda prie esminių bankroto proceso trūkumų.
- 17.6. Neskundžiamos pirmosios instancijos teismo priimtos nutartys, kuriomis netenkinamas kreditorės prašymas atstатыdinti nemokumo administratorių, akivaizdžiai pažeidžia Konstitucijos 30 straipsnį. Konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą, aiškinama atsižvelgiant į kitas Konstitucijos nuostatas, suponuoja ir tai, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad bendrosios kompetencijos ar pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigto specializuoto pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskųsti bent vienos aukštesnės instancijos teismui (Konstitucinio Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimas Nr. KT9-N3/2019). Nutartis atmesti prašymą atstатыdinti nemokumo administratorių šiuo aspektu turėtų būti laikoma teismo baigiamuoju aktu, kuriuo konkretus ginčas dėl administratoriaus galimybės toliau eiti savo pareigas yra užbaigiamas nagrinėti iš esmės. Pirmosios instancijos teismo nutarties atsisakyti atstатыdinti nemokumo administratorių šiuo aspektu neprilyginus teismo baigiamajam aktui, kreditoriui yra iš esmės atimama teisė į apeliaciją ir nelieka jokios galimybės, kad pirmosios instancijos teismo padarytą klaidą galėtų ištaisyti aukštesnės instancijos teismas.
- 17.7. Tuo atveju, jeigu kasacinį skundą nagrinėjantis Lietuvos Aukščiausiasis Teismas manytų, kad apeliacijos draudimas tiesiogiai kyla iš JANĮ nuostatų, būtų pagrindas kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti, ar šis įstatymas, kiek jame nėra tiesiogiai įtvirtinta teisė atskiruojų skundu apskųsti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atmetamas prašymas atstатыdinti nemokumo administratorių, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai.
18. Atsakovė BUAB „Lithuanian glass recycling“ atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 18.1. Teismo nutartys, kuriomis atsisakoma atstатыdinti nemokumo administratorių, nėra apeliacijos objektas. Tiek prieš skundžiamas nutartis galioję Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ), tiek dabar galiojančio JANĮ 39, 40 straipsnių nuostatos nenustato išimties dėl nutarties, kuria atmetas prašymas atstатыdinti nemokumo administratorių, apskundimo. Kadangi įsigaliojus naujajam JANĮ iš esmės nesikeitė

nemokumo administratoriaus atstatydinimo reglamentavimas, tai nėra pagrindo peržiūrėti teismų praktikos šiuo klausimu.

- 18.2. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad ĮBĮ atskirai neregamentuoja, kokios dėl atskirų bankroto procedūrų teismo nutartys gali būti skundžiamos teismui, o kokios ne. Taigi, dėl kreditorių ar administratoriaus bankroto proceso metu atliktų atskirų veiksmų ir jų apskundimo, jei jie neregamentuoti ĮBĮ normomis, turi būti sprendžiama pagal CPK taisykles (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313/2017). Nustačius, kad įstatymo leidėjas nenustatė nutarties, kuria atmestas bankrutuojančios įmonės kreditoriaus procesinis prašymas dėl bankroto administratoriaus atstatydinimo, apskundimo apeliacine tvarka galimybės nei buvusiam ĮBĮ, nei šiuo metu aktualiame JANĮ, nei CPK, turi būti vertinama, ar tokia nutartis užkerta kelią tolesnei bylos eigai. Taigi tik nustačius, kad dėl tokios nutarties priėmimo procesas byloje nebegali prasidėti arba yra užbaigiamas bent vienam iš byloje dalyvaujančių asmenų, laikoma, kad ši nutartis užkerta kelią proceso eigai ir dėl to tokia nutartis gali būti apeliacijos objektas.
- 18.3. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad nutartis atsisakyti atstatydinti nemokumo administratorių neužkerta kelio tolesnei bankroto bylos eigai. Toks aiškinimas niekaip neriboja prašymą teikusio kreditoriaus teisių, nes, kilus pagrįstų abejonių dėl administratoriaus nešališkumo, suinteresuotumo ar tinkamo pareigų vykdymo, dėl to, kad jo veiksmai prieštarauja bankrutuojančios įmonės, jos kreditorių interesams ar viešajam interesui, kreditoriai iš naujo gali teikti tokią informaciją teismui ir inicijuoti jo nušalinimą. Pažymėta ir tai, kad bankroto administratoriaus atstatydinimas jau savaime sutrikdo bankroto procedūrų eigą, didina administravimo išlaidas bei užtesia bankroto bylos nagrinėjimą, tai pažeidžia tiek kreditorių, tiek viešąjį interesus (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1990/2014; 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-802-516/2015; 2017 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-743-381/2017). Nutarties, kuria atsisakyta atstatydinti nemokumo administratorių, peržiūrėjimas apeliacine tvarka neužtikrintų bankroto proceso operatyvumo ir ekonomiškumo, o nemokumo administratorius būtų nepagrįstai įtraukiamas į papildomą teisminį procesą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kreditoriaus teisės skųsti teismo nutartį dėl bankroto administratoriaus (ne)atstatydinimo pagal JANĮ

19. Pagal CPK 1 straipsnio 1 dalies nuostatas bankroto bylos nagrinėjamos pagal šio kodekso taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato kiti Lietuvos Respublikos įstatymai. Juridinių asmenų restruktūrizavimo ir bankroto procesus nuo 2020 m. sausio 1 d. reglamentuoja JANĮ, pakeitęs iki tol galiojusius ĮBĮ ir Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymą.
20. Pažymėtina, kad vienas esminių nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojusio JANĮ priėmimo tikslų – veiksmingas juridinių asmenų nemokumo procesas, t. y. sudaryti sąlygas veiksmingam juridinių asmenų nemokumo procesui, užtikrinant kreditorių ir juridinių asmenų interesų pusiausvyrą (JANĮ 1 straipsnio 1 dalis). Veiksmingumas juridinių asmenų nemokumo procese, be kita ko, siejamas su operatyviu šiam procesui reikšmingų klausimų sprendimu ir greitu ginčų nagrinėjimu.

21. Nei CPK, nei JANĮ nėra taisyklės, leidžiančios skųsti visas be išimties pirmosios instancijos teismo priimtas nutartis. Pagal JANĮ 31 straipsnio 1 dalį teismo ir kitų nemokumo proceso dalyvių (juridinio asmens, kreditorių, nemokumo administratoriaus, kitų dalyvaujančių byloje ir procese asmenų) sprendimai ir (ar) veiksmai (neveikimas) nemokumo proceso metu gali būti skundžiami CPK nustatyta tvarka, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis. Tais atvejais, kai tam tikrų nutarčių apskundimo procesinės tvarkos JANĮ nereglamentuoja, turi būti vadovaujamosi CPK nuostatomis dėl pirmosios instancijos teismo nutarčių apskundimo.
22. JANĮ 155 straipsnyje, įtvirtinančiame pereinamąsias nuostatas dėl nemokumo procesų, nustatyta, kad iki 2019 m. gruodžio 31 d. pradėtiems juridinių asmenų nemokumo procesams šio įstatymo nuostatos taikomos toms asmenų teisėms ir pareigoms, kurios atsiranda arba yra įgyvendinamos jam įsigaliojus, taip pat toms nemokumo procedūroms, kurios pradedamos šiam įstatymui įsigaliojus, išskyrus šio įstatymo nuostatas, reguliuojančias: 1) atlygį nemokumo administratoriui; 2) kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką; 3) reikalavimus restruktūrizavimo plano turiniui ir įgyvendinimo trukmei; 4) kreditorių balsavimą dėl restruktūrizavimo plano; 5) nemokumo administratoriaus skyrimą bankroto byloje. Taigi paminėta įstatymo nuostata JANĮ taikymą iki 2019 m. gruodžio 31 d. pradėtiems juridinių asmenų nemokumo procesams, išskyrus įvardytas išimtis, susiejo su: 1) atitinkamų nemokumo procedūrų pradžios momentu; 2) atitinkamų teisių ir pareigų atsiradimo arba jų įgyvendinimo momentu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-79-823/2021, 15 punktas).
23. Nagrinėjamu atveju UAB „Lithuanian glass recycling“ bankroto procesas pradėtas galiojant ĮBĮ, tačiau nemokumo administratorės atstatydinimo klausimas spęstas vadovaujantis JANĮ nuostatomis. Kasaciniu skundu keliamas klausimas dėl JANĮ 40 straipsnio nuostatų aiškinimo ir pagrindo peržiūrėti teismų praktiką dėl bankroto administratoriaus (ne)atstatydinimo apskundimo įsigaliojus naujam juridinių asmenų nemokumo reglamentavimui, nes tokia praktika neatitinka bankroto proceso principų, apriboja kreditoriaus teisę į teisminę gynybą.
24. Pagal iki 2019 m. gruodžio 31 d. galiojusio ĮBĮ 11 straipsnio 4 dalies reglamentavimą teismo nutartis paskirti administratorių neskundžiama, o teismo nutartis neskirti programa atrinkto asmens administratoriumi skundžiama atskiruoju skundu. Pagal ĮBĮ 11 straipsnio 10 dalį teismas atstatydina administratorių motyvuota nutartimi ir ta pačia nutartimi išsprendžiamas kito administratoriaus paskyrimo klausimas.
25. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. lapkričio 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313-2017, aiškindamas ĮBĮ 11 straipsnio 10 dalį, konstatavo, kad, teismui išnagrinėjus įstatymo nustatyta tvarka gautą prašymą atstatydinti bankroto administratorių ar informaciją apie administratoriaus negalėjimą eiti pareigas ir patenkinus tokį prašymą (atstatydinus administratorių), teismo nutartis gali būti skundžiama apeliacine tvarka, bet negali būti skundžiama kasacine tvarka. Teismui atmetus prašymą (neatstatydinus administratoriaus), tokia teismo nutartis nei apeliacine, nei kasacine tvarka negali būti skundžiama.
26. JANĮ 39 straipsnio 1 dalyje nustatytos aplinkybės, kurioms bent vienai esant teismas atstatydina nemokumo byloje paskirtą nemokumo administratorių: 1) jis netenka teisės administruoti nemokumo procesus; 2) jis negalėjo būti paskirtas konkretaus juridinio asmens nemokumo administratoriumi dėl šio įstatymo 37 ir (ar) 38 straipsniuose nurodytų aplinkybių arba šios aplinkybės atsirado arba paaiškėjo jau jį paskyrus nemokumo administratoriumi; 3) jis pateikia teismui prašymą dėl atsistatydinimo; 4) teismas panaikino nutartį naudojantis atrankos programa atrinkto asmens neskirti nemokumo administratoriumi; 5) gautas kreditorių susirinkimo arba kreditoriaus (kreditorių), kurio (kurių) teismo patvirtinti reikalavimai vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų kreditorių teismo patvirtintų reikalavimų sumos, motyvuotas prašymas atstatydinti nemokumo administratorių ir patenkinus šį prašymą nebus pažeistas viešasis interesas.
27. JANĮ 40 straipsnyje reglamentuojama teismo nutarčių dėl nemokumo administratoriaus paskyrimo, neskyrimo ar atstatydinimo priėmimo ir apskundimo tvarka. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismo nutartis paskirti nemokumo administratorių bankroto byloje yra

neskundžiama; 3 dalyje – teismo nutartis naudojantis atrankos programa atrinkto asmens neskirti nemokumo administratoriumi gali būti skundžiama atskiruoju skundu; 4 dalyje – Lietuvos apeliacinis teismas, panaikinęs nutartį naudojantis atrankos programa atrinkto asmens neskirti nemokumo administratoriumi, atstatydina paskirtą nemokumo administratorių ir juridinio asmens nemokumo administratoriumi paskiria asmenį, kuris buvo atrinktas naudojantis atrankos programa, bet nepaskirtas, arba grąžina juridinio asmens nemokumo administratoriaus paskyrimo klausimą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Šioje dalyje nurodytos Lietuvos apeliacinio teismo nutartys yra galutinės ir kasacine tvarka neskundžiamos; 6 dalyje – teismo nutartis atstatydinti netekusį teisės administruoti nemokumo procesus nemokumo administratorių neskundžiama.

28. Aptartų ĮBĮ ir JANĮ nuostatų analizė nesudaro pagrindo spręsti, kad įstatymų leidėjas, priimdamas šį įstatymą, siekė pakeisti iki įstatymo priėmimo galiojusią tvarką ir leisti vykdyti apeliacine tvarka teismo nutarčių, kuriomis atsisakyta atstatydinti administratorių, peržiūrą. Iš esmės JANĮ buvo siekiama paspartinti bankroto procedūras, tobulinant bankroto proceso terminų, nemokumo proceso dalyvių ginčų nagrinėjimo ir kitų klausimų reguliavimą, ir padaryti juridinio asmens nemokumo procesą veiksmingą (žr. nutarties 20 punktą). JANĮ aiškiai nustatyta, kad neskundžiamos teismo nutartys ne tik dėl nemokumo administratoriaus paskyrimo, bet ir dėl jo atstatydinimo. Įstatymų leidėjas nustatė Lietuvos apeliaciniam teismui pagal kompetenciją tik galimybę peržiūrėti teismo nutartis dėl naudojantis atrankos programa atrinkto asmens neskyrimo nemokumo administratoriumi.
29. Esminis nemokumo bylos nagrinėjimas teisme vyksta pirmosios instancijos teisme. Apeliacinės instancijos teismas atlieka pirmosios instancijos teismo procesinio sprendimo kontrolės funkciją tik įstatyme nustatytais atvejais. Nemokumo administratoriaus atstatydinimas yra tarpinis procese sprendžiamas klausimas, kuris gali būti keliamas bet kurioje nemokumo proceso stadijoje, esant JANĮ 39 straipsnio 1 dalyje įtvirtintiems pagrindams. Įstatyme neribojama teisė kelti klausimą, ar bankroto administratorius tinkamai vykdo pavestas funkcijas – kilus pagrįstų abejonių dėl administratoriaus nešališkumo, suinteresuotumo ar tinkamo pareigų vykdymo, kreditoriai gali ir pakartotinai teikti teismui motyvuotą prašymą dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo.
30. Pirmosios instancijos teismas įstatymų leidėjo valia yra įgaliotas patikrinti pateiktų prašymų atstatydinti administratorių teisėtumą ir pagrįstumą ir atitinkamai tenkinti arba atmesti tokį prašymą. Būtent įstatymo leidėjo siekis užtikrinti, kad juridinio asmens nemokumo procesas būtų veiksmingas, lėmė tai, kad įstatyme nėra nustatyta galimybės skųsti teismo nutartį dėl atsisakymo atstatydinti nemokumo administratorių. Priešingu atveju tokios galimybės įtvirtinimas įstatyme darytų esminę įtaką pačiam juridinio asmens nemokumo procesui, t. y. lemtų jo neoperatyvumą, neekonomiškumą, sukurtų teisinį neapibrėžtumą ir netikrumą dėl bankroto administratoriaus padėties, nepagrįstai įtrauktų jį ir kitus procese dalyvaujančius asmenis į papildomą teisminį procesą, taigi trikdytų patį nemokumo procesą ir lemtų jo trukmę bei didesnes šio proceso išlaidas. JANĮ normose tiesiogiai nenustatytas išimties dėl nutarties, kuria atmestas kreditoriaus prašymas atstatydinti nemokumo administratorių, apskundimo galimybės, klausimas, ar tokia nutartis gali būti apeliacijos objektas, turi būti sprendžiamas pagal CPK taisykles.
31. CPK 334 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatyta, kad pirmosios instancijos teismo nutartis galima apskųsti atskiruoju skundu: 1) šio kodekso nustatytais atvejais; 2) kai teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai. Taigi nutartis gali būti apskūsta atskiruoju skundu atskirai nuo teismo sprendimo tik tuo atveju, jei tokia galimybė tiesiogiai nustatyta įstatyme arba jei tokia nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai. Tolesnę bylos eigą užkertančia nutartimi laikytina tokia teismo nutartis, dėl kurios priėmimo procesas byloje, nagrinėjamoje pirmosios instancijos teisme, nebegali prasidėti arba yra užbaigiamas bent vienam iš byloje dalyvaujančių asmenų, todėl ji gali būti apeliacijos objektas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad teismo nutartis atsisakyti atstatydinti bankroto administratorę neužkerta kelio tolesnei bylos eigai, nes nenustatyta, jog dėl to, kad neatstatydinama administratorė, negalėtų vykti bankroto

- procesas ir ar bent vienas proceso dalyvis negalėtų dalyvauti šiame procese (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313/2017, 19 punktas).
32. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendžia, kad Vilniaus apygardos teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis, kuria atmestas kreditorės „Krynicki Recykling S. A.“ prašymas atstatydinti nemokumo administratorę, negali būti apeliacijos objektas pagal JANĮ nuostatas, taip pat pagal CPK nuostatas, nes ji nesukelia tokių pasekmių, dėl kurių toliau nevyktų nemokumo procesas, taip pat tiesiogiai neriboja byloje dalyvaujančių asmenų materialiuųjų teisių, dėl kurių būtų būtina suteikti šios nutarties peržiūros galimybę. JANĮ naujai nereglamentuojamas nemokumo administratoriaus neatstatydinimo klausimas, todėl nėra pagrindo peržiūrėti (pakeisti) formuojamą teismų praktiką dėl normų, reglamentuojančių nutarčių dėl nemokumo administratoriaus neatstatydinimo apskundimą, aiškinimo ir taikymo. Pažymėtina, kad pirmiau aptartu teisiniu reglamentavimu nėra pažeidžiami juridinio asmens nemokumo proceso principai, neapribojama galimybė toliau vykti bankroto procesui, šio proceso dalyviams dalyvauti procese, atitinkamai tokį prašymą pateikęs kreditoriaus teisė kreiptis į teismą, nes, kilus pagrįstų abejonių dėl administratoriaus nešališkumo, suinteresuotumo, tinkamo pareigų vykdymo, kreditorius gali vėl teikti tokią informaciją teismui ar įstatyme nustatyta tvarka teisme inicijuoti jo nušalinimą.
 33. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai, atsisakydami priimti kreditorės atskirąjį skundą dėl teismo nutarties atmesti prašymą atstatydinti bankroto administratorę, tinkamai aiškino JANĮ ir CPK teisės normas, vadovavosi teismų praktika dėl tokių nutarčių apeliacijos negalimumo, todėl kasacinio skundo argumentai atmestini kaip nesudarantys pagrindo pakeisti ar panaikinti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus.

Dėl prašymo kreiptis į Konstitucinį Teismą

34. Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai. Pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją teismas, vykdydamas teisingumą, turi vadovautis tik Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2013 m. gruodžio 16 d., 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimai).
35. CPK 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad tuo atveju, jeigu yra pagrindas manyti, jog įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį prašydamas spręsti, ar tas įstatymas arba teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus.
36. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad CPK 3 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta teismo pareiga, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes ir toje byloje taikytino konkretaus teisės akto turinį, kreiptis į Konstitucinį Teismą, jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai ar įstatymams. Teismas byloje iškilusį (ar bylos šalies iškeltą) klausimą dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą sprendžia savo nuožiūra, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes. Įstatyme nustatytas tik vienas pagrindas, kada teismas privalo kreiptis: kai teismui konkrečioje byloje kyla pagrįstų abejonių dėl taikytino įstatymo ar kito teisės akto konstitucingumo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-314-378/2017 57 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
37. Dalyvaujančio byloje asmens prašymas bylą nagrinėjančio teismo nesaisto ir neįpareigoja. Pagal kasacinio teismo jurisprudenciją teismo nesikreipimas ar atsisakymas konkrečiu klausimu kreiptis į Konstitucinį Teismą netgi negali būti tikrinamas instancine tvarka (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2010).

38. Trečiasis asmuo kreditorė „Krynicki Recykling S. A.“ kasaciniame skunde pateikė prašymą kasaciniam teismui nustačius, kad apeliacijos draudimas tiesiogiai kyla iš JANĮ nuostatų, sustabdyti šią bylą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar JANĮ tiek, kiek jame nėra tiesiogiai įtvirtinta teisė atskiruoju skundu apskūsti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atsisakyta atstatydinti nemokumo administratorių, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsniui.
39. Teisėjų kolegija, įvertinusi kasaciniame skunde išdėstytus argumentus dėl JANĮ normų santykio su Konstitucijoje įtvirtintomis nuostatomis, atsižvelgdama į pirmiau šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus dėl nutarties, kuria atsisakyta atstatydinti bankroto administratorių, apskundimo galimybės teisės normos taikymo (šios nutarties 28–32 punktai), į vieną esminių šio įstatymo priėmimo tikslų, neįžvelgia aplinkybių, dėl kurių teismui kiltų pagrįstų abejonių dėl JANĮ atitikties Konstitucijai ir atsirastų būtinybė dėl to kreiptis į Konstitucinį Teismą. Dėl to trečiojo asmens prašymas sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą atmestinas.
40. Dėl kitų kasacinio skundo argumentų teisėjų kolegija nepasisako, nes jie nesudaro CPK 346 straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

41. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalies nuostatas bylinėjimosi išlaidos atlyginamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jas priteisiant iš antrosios šalies. Kadangi šioje byloje trečiojo asmens kreditorės „Krynicki Recykling S. A.“ kasacinis skundas atmestas, jos turėtos kasaciniame teisme bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos.
42. Atsakovė BUAB „Lithuanian glass recycling“ atsiliepime į kasacinį skundą prašė jos naudai priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, tačiau iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos šias išlaidas patvirtinančių įrodymų nepateikė. Dėl to šios išlaidos neatlygintinos.
43. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 9 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, šioje byloje kasaciniame teisme patirta 4,29 Eur tokio pobūdžio bylinėjimosi išlaidų. Kadangi procesinių dokumentų įteikimo išlaidos kasaciniame teisme nesiekia minimalios valstybei priteistinos 5 Eur bylinėjimosi išlaidų sumos (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“, redakcija, galiojanti nuo 2020 m. sausio 23 d.), tai šių išlaidų atlyginimas valstybės naudai nepriteistinas (CPK 96 straipsnio 6 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Alė Bukavinienė

